

Od hradu dále!

Průvodce programem

3.–5. třída

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

**mu
ze
um** ŘÍČANY

Zažij život ve středověku
na vlastní kůži.

Pojď si s námi hrát
a zkoumat v lese.

Zkus pracovat
s opravdovými nástroji.

Postav s kamarády model
říčanského hradu.

Průvodce programem stručně představuje obsah programu, upozorňuje na zajímavosti a formou fotografií z realizace ukazuje, jak program probíhá. Jednotlivé lekce je možné využít například jako materiál pro žáky, kteří se části programu nemohli účastnit.

Metodika pro učitele a všechny další přílohy jsou ke stažení na webu:

www.regionalniucebnice.ricany.cz

Osnova:

1. Co víme o středověku?

Tematický blok č. 1 (Středověké město),
téma č. 1 (Co víme o středověku?)

2. Říčany ve středověku

Tematický blok č. 1 (Středověké město),
téma č. 2 (Říčany ve středověku)

3. Model středověkého městečka

Tematický blok č. 1 (Středověké město),
téma č. 3 (Model středověkého městečka)

4. Život ve středověku

Tematický blok č. 1 (Středověké město),
téma č. 4 (Život ve středověku)

5. Les ve středověku a dnes

Tematický blok č. 2 (Les ve středověku a dnes),
téma č. 1 (Les ve středověku a dnes)

6. Poznáváme historii

Tematický blok č. 3 (Poznáváme historii),
téma č. 1 (Poznáváme historii)

CO TO ZNAMENÁ?

Práce ve skupině

Zamyšlení

Úkol

Reflexe

Tip

Elektronická
pomůcka

1.

CO VÍME O STŘEDOVĚKU?

1. CO VÍME O STŘEDOVĚKU?

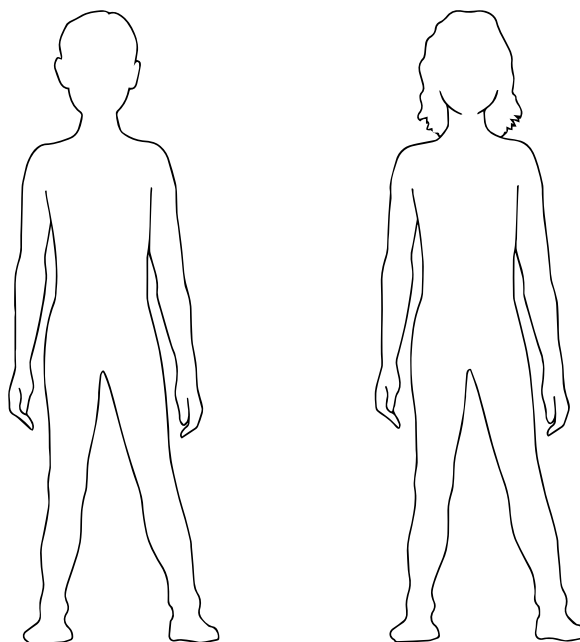
Představ si, jaké by to bylo, kdyby ses narodil/a ve středověku.

Co jíš:

Co se učíš:

Jaké máš doma povinnosti:

Co děláš ve volném čase:

Domaluj, jak bys vypadala nebo vypadal ve středověku.

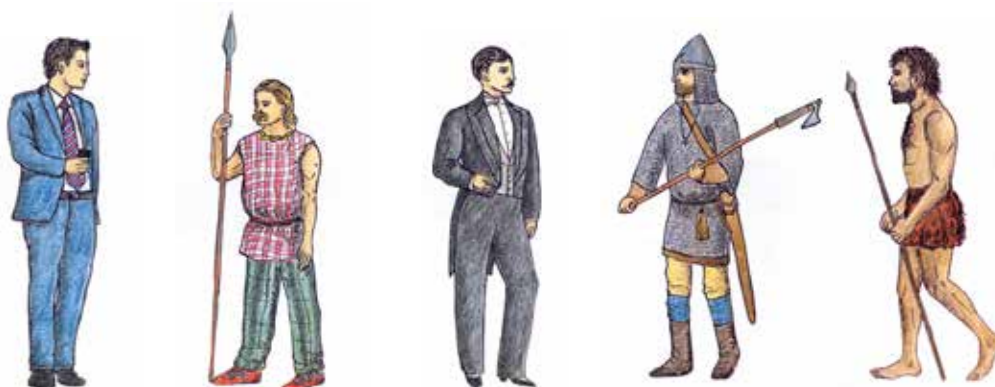
Jaký je podle tebe nejdůležitější rozdíl mezi životem dítěte ve středověku a tvým?

Dokážete správně seřadit vývoj civilizace?
Obrázky a texty (příloha 4.3).

Očíslujte postavy od nejstaršího období do současnosti. Spojte skupiny pojmů pod obrázky se správným obrázkem.

železné nástroje	internet	mamut	hrad	těžba ropy
hrnčířský kruh	mobil	oheň	šlechta	továrny
hradiště	auto	oštěp	tržiště	železnice
ražba mincí	kancelář	jeskyně	písmo	nemocnice

? Představ si, že máš stroj času a můžeš odcestovat do minulosti. V jakém období bys nejraději žil/a?

Proč:

Zjistí:

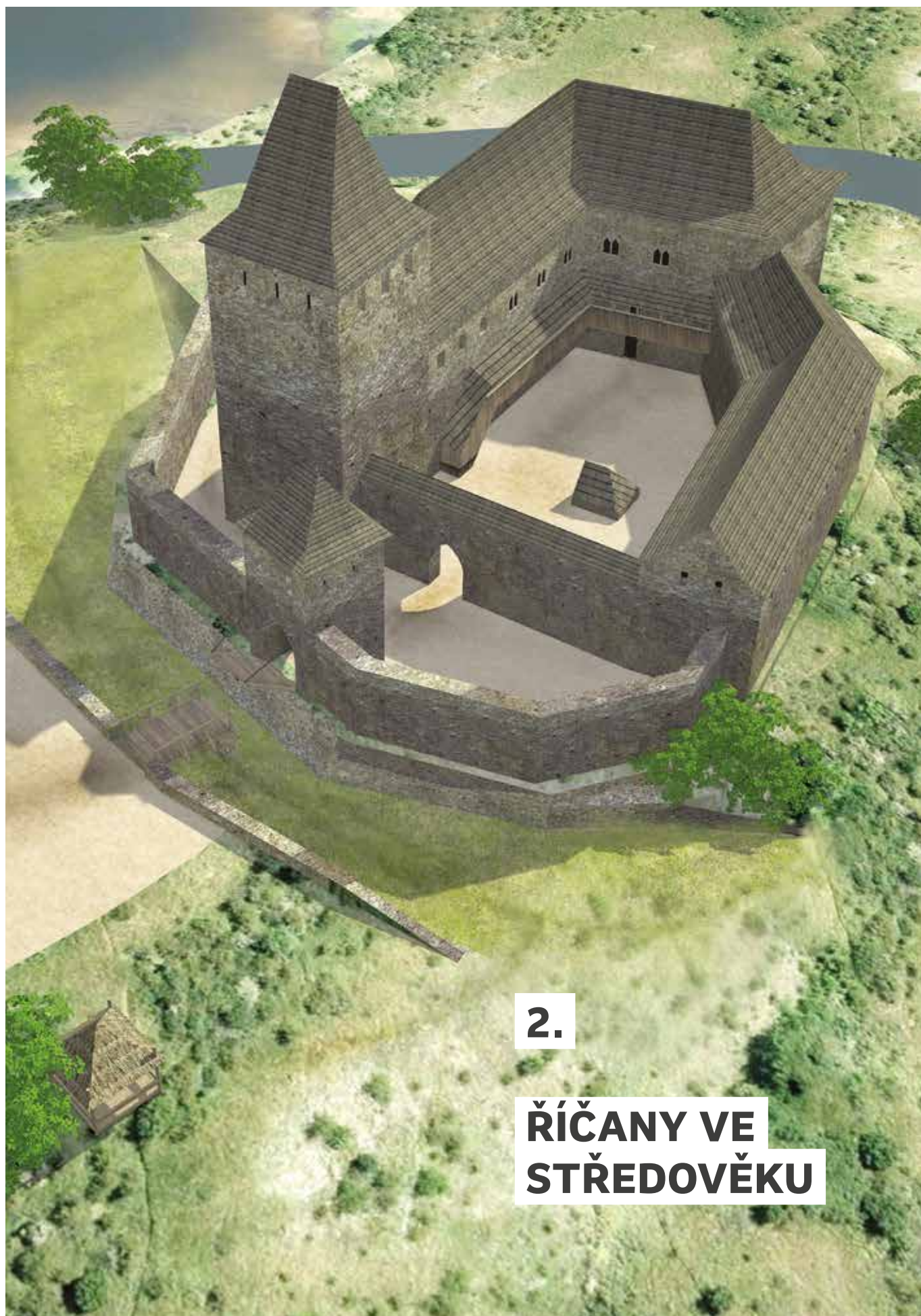
Co si vybrali spolužáci?

Shodnete se?

Jaké období je nejoblíbenější?

2.

**ŘÍČANY VE
STŘEDOVĚKU**

2. ŘÍČANY VE STŘEDOVĚKU

V době vlády krále a císaře Karla IV. nebyly Říčany město, jen několik desítek domů a polí v okolí dnešního náměstí. Uprostřed stál kostel sv. Petra a Pavla obklopený hřbitovem. Říčany měly především krásný hrad, sídlo pánů z Říčan.

Podívej se v animaci, jak asi hrad vypadal.

ŘÍČANSKO
Regionální učebnice

Proč je dnes z hradu zřícenina?

Přečti si povídání o říčanském hradu a vypátrej, co se s hradem stalo (příloha 4.5).

„Ahoj, jsem Ondřej ze Všechrom. Rád bych na tomhle kopci postavil hrad...”

Označ v textu na kraji řádku znaménkem, když:

√	text potvrzuje, co už jsi věděl	to znám
+	dozvěděl ses něco nového	to je nové
-	text říká něco v rozporu s tím, co víš	nesouhlasím
?	nerozumíš textu	nerozumím

Co tě v textu nejvíce zaujalo?

Pomohly ti značky?

Zapamatoval/a sis díky tomu lépe, co je pro tebe nové?

Kterou značku jsi použil/a nejčastěji?

Jaké značky jsi využil/a málo:

3.

**MODEL
STŘEDOVĚKÉHO
MĚSTEČKA**

3. MODEL STŘEDOVĚKÉHO MĚSTEČKA

Už víš, jak vznikl a zanikl říčanský hrad. Podívej se na to, jak vypadal v době své slávy v animaci, která tě zavede až do pokojů pánů hradu a do hodovní síně (příloha 4. 6).

Postavte společně model říčanského hradu a dalších středověkých domů (příloha 4.7).

Zvládnete to? Rozdělte se ve skupině podle toho, co komu jde. Můžete si pomáhat, ale každý si hlídajte svůj úkol.

- Architekt** ————— staví papírový model domu. Vystřihuje, skládá a lepí.
- Krajinář** ————— z různých materiálů vytváří krajinu a kulisy v okolí stavby.
- Figurář** ————— tvoří figurky zvířat a lidí.
- Organizátor** ————— hlídá, jak postupuje práce, pomáhá, kde je nejvíc potřeba.
- Mluvčí** ————— čte informace o domě a na závěr prezentuje, co skupina vytvořila.

Zjistěte víc o tom, jaké středověké domy stavíte, k čemu sloužily (příloha 4.8).

Vystřihovátku
hradu a středověkých domů
si můžeš vytisknout nebo ji
seženeš v Muzeu Říčany.

ŘÍČANSKO
Regionální
učebnice

VENKOVSKÝ DŮM

V Praze a jiných velkých městech si měšťané stavěli kamenné domy. Město tak lépe odolávalo požárům. Ve vesnicích a malých městečkách byly domy dřevěné. Proti dešti je obvykle chránila omítka ze směsi hlíny a hnoje.

V domě nebyla elektrina ani voda.

Domy měly obvykle tři místnosti. Ve světnici bydlela a spala celá rodina, v síni se vařilo a ve třetí místnosti byl chlév pro zvířata.

?

Představ si, jak by se u vás doma žilo, kdyby tu žilo 6 dětí, máma, táta, několik slepic a prase.

KOVÁRNA

**Kovář uměl vyrobit sekeru,
okovat koně, ale i vytrhnout zub.**

Kovárna stála kvůli riziku požáru na kraji městečka, dál od ostatních domů. Hasiči ve středověku nebyli. Když hořelo město, hasili všichni. Místo stříkání hadicemi vodu nosili ve vědrech a to bylo pomalé, oheň tak často zvítězil.

?

Tipni si, jakou teplotu má železo, když s ním kovář pracuje:

300—500°C   700—1200°C   2200—2500°C

(správně je prostřední možnost)

SÝPKA

Základní potravinou bylo ve středověku obilí.

Po sklizni se uskladnilo v sýpkách, kde měly vydržet zásoby až do další sklizně chráněné před útokem myši a hrabošů.

Ze kterého obilí se dodnes vaří kaše?

- Pšenice
- Žito
- Ječmen
- Oves

?

MLÝN

Vodní mlýn převádí energii tekoucí vody na práci.

V době Karla IV. mlýny hlavně mlely obilí, později se využívaly také na jinou práci, například k řezání dřeva.

**V Říčanech pod hradem najdeme i dnes
Mlýnský rybník. Mlýn tu už ale není.**

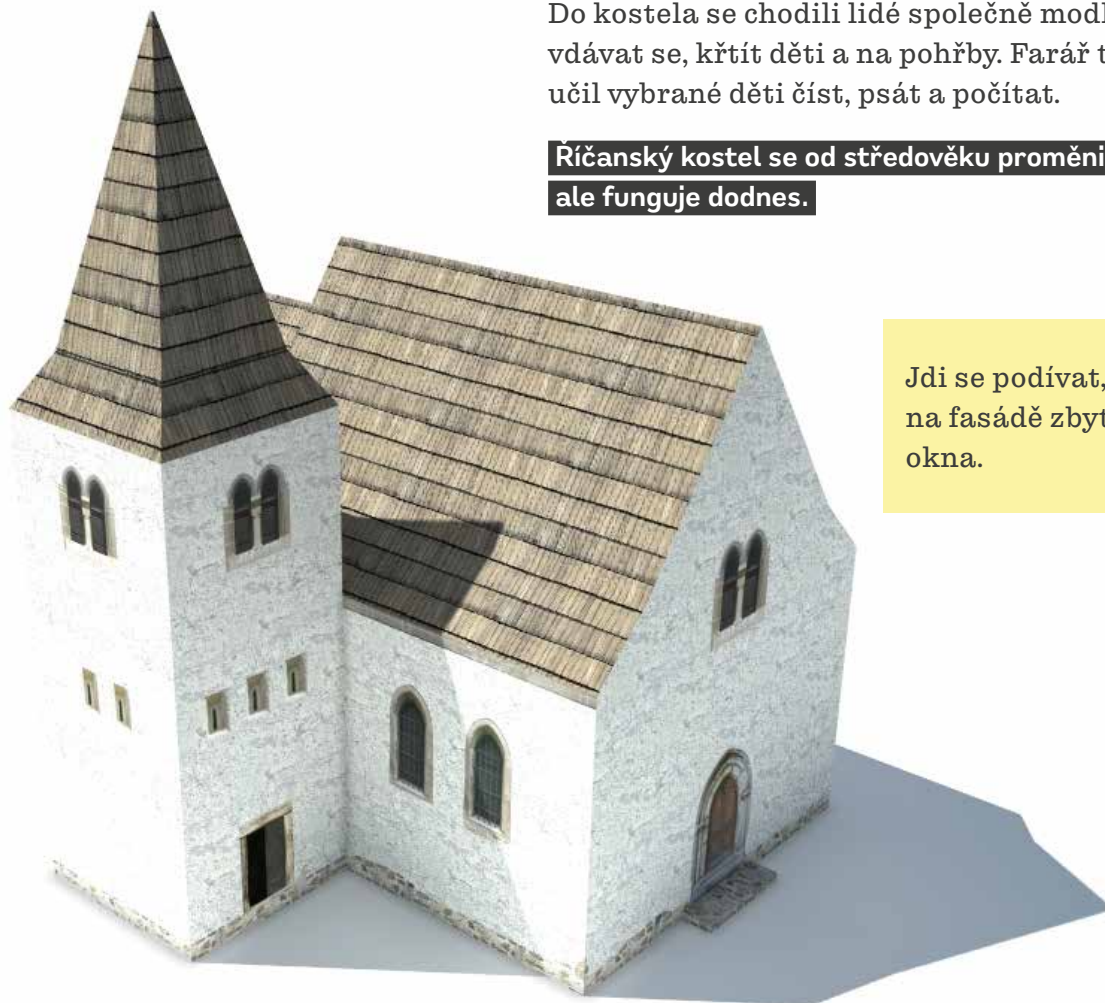
?

Znáš nějaká jídla z mouky, která ve středověku nebyla?

KOSTEL

Do kostela se chodili lidé společně modlit, vdávat se, křtít děti a na pohřby. Farář také učil vybrané děti číst, psát a počítat.

**Říčanský kostel se od středověku proměnil,
ale funguje dodnes.**

Jdi se podívat, jestli najdeš na fasádě zbytek gotického okna.

Všechny skupiny zvládly stavbu domů, se společnou stavbou hradu pomáhala učitelka. Nejvíc děti bavilo tvořit krajinu a figurky. Na trávu využily zelenou vlnu, na figurky hlavně modelínu, na krajinu kameny i větvičky.

Po dokončení modelu děti představily svou práci. Jaký dům postavily, co se o něm dozvěděly, co kdo vymyslel a udělal.

“
Já jsem vyrobil vozík. Napadlo mě to,
když jsem u holek viděl tu studnu.”

Jak bys ohodnotil/a svou práci?

Byla tvoje role pro skupinu důležitá?   NE — spíše NE — spíše ANO — ANO

Pracoval/a jsi, jak nejlépe jsi dovedl/a?   NE — spíše NE — spíše ANO — ANO

Měl/a jsi možnost prosadit své nápady?   NE — spíše NE — spíše ANO — ANO

Přispěli všichni k výsledku práce?   NE — spíše NE — spíše ANO — ANO

Čím jsi nejvíc přispěl/a ty:

Co bys mohl/a příště zlepšit:

Jak bys postavil/a model domu,
kdybys neměl/a vystřihovánku:

JAK ŽILY DĚTI VE STŘEDOVĚKU?

Poznáš z fotky, jaká zvířata mohly děti potkat v lese?

Tajemství obrázku odhalíš v prezentaci (příloha 4.11).

Jakého zvířete se ty dnes nejvíc bojíš, když jdeš do lesa?

CO SE DĚTI VE STŘEDOVĚKU UČILY?

Do školy chodili jen chlapci, které si vybral farář. Většina dětí pomáhala doma v hospodářství nebo se učila řemeslo.

Memorování – ve středověku bylo oblíbenou metodou výuky opakování dlouhých textů v latinském jazyce nazpaměť. Děti latině ani nerozuměly. Paměť se musela trénovat. Nebyly totiž učebnice ani sešity, kam by si děti mohly zapsat poznámky a učit se pak doma.

Kdo neuměl text odříkat, dostal rákoskou. Tělesné tresty byly ve školách zakázány až v 19. století.

Zkus odříkat nazpaměť celý odstavec o memorování.

Šlo ti to? Jak by se ti líbilo učit se tímto způsobem?

Co nám říkají o životě ve středověku archeologické nálezy?
Podíváme se na předměty ze sbírek Muzea Říčany.

KAM SE DÁVALO JÍDLO, ABY SE NEKAZILO, KDYŽ NEBYLY LEDNICE?

Keramika dobře udržuje teplo i chlad. Keramické nádoby se proto používaly na vaření a skladování potravin. Místo do lednice se dávalo jídlo do sklepa.

Nádoby s pokličkou chránily jídlo také před myšmi.

? Chutná ti kysané zelí?

V minulosti bylo kysané zelí během zimy důležitým zdrojem vitamínů. Vydrželo od podzimu až do jara. Vyrábělo se a skladovalo ve velkých keramických nádobách.

JAK SE V DOMECH SVÍTILO BEZ ELEKTRINY?

Ve středověku se doma často svítilo kahanem. Do misky se nalil tuk a přidal knot. Knot je vlastně provázek napuštěný tukem, který velmi pomalu hoří. Svíčky ze včelího vosku byly drahé, používaly se hlavně v kostelech.

Pro domácí použití se vyráběly svíčky z ovčího tuku (loje), které páchly.

? Víš, z čeho se vyrábějí svíčky dnes?

Parafinové svíčky se vyrábějí z ropy. Na rozdíl od včelího vosku nevoní, pro vůni se přidávají různé parfémy. Jaké svíčky si dáváte doma na adventní věnec?

JAK SE DOME ZAMYKALY?

Obyčejné domy se zavíraly na dřevěnou petlici. Kov byl drahý, petlici si uměl každý vyrobit sám.

Klíč z obrázku bychom našli nejspíš na hradě nebo v kostele. Zamykaly se také truhly, kam si dávali lidé cennosti. Na takové truhle se pak často i spalo.

Co je na obrázku kromě klíče?

Jsou to různé tvary hrotů šipek do kuší. Ve středověku byla kuše oblíbenou zbraní. Proti luku se lépe ovládala a dokázala prostřelit na dálku zbroj rytíře.

4.

ŽIVOT VE STŘEDOVĚKU

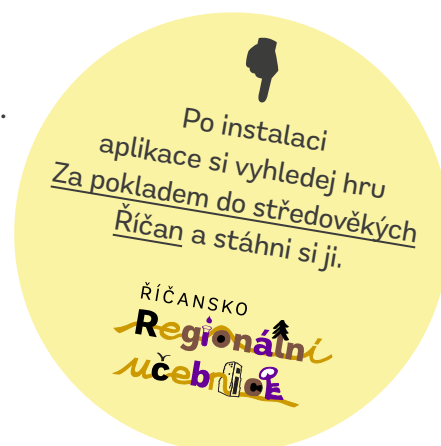

4. ŽIVOT VE STŘEDOVĚKU

Vydej se se sirotkem Petrem za pokladem do středověkých Říčan.

Během výpravy si vyzkoušíš, jaký by asi byl tvůj život v době vlády našeho nejslavnějšího panovníka, Karla IV.

Pro hru si nainstaluj **aplikaci Geofun** do mobilu. Aplikace je zdarma dostupná v Google Play a App Storu.

Hra se spustí po příchodu na start, start je u říčanského hradu.

Při hraní není potřeba mít připojení k internetu, pouze musíš povolit zjišťování aktuální polohy. Jednotlivé úkoly se aktivují po příchodu na určené místo na trase.

Takto vypadal středověký poklad nalezený v Říčanech.

Kde byl ukrytý?

Zahraj si hru, dovede tě k místu pokladu a cestou se dozvíš něco o životě ve středověku.

**CO BYS DĚLAL/A VE STŘEDOVĚKU,
KDYBY TI BYLO 10 AŽ 12 LET?**

**Záleželo by na tom, do jaké rodiny
ses narodil/a.**

A jestli jsi holka, nebo kluk.

Vyzkoušeli jsme si, co se děti ve středověku učily a jakou práci dělaly.

Kuchtíčky a kuchtíci
připravovali svačinku.

Dcery šlechtice
se učily vyšívát.

»» Vyšívání mě moc baví, klidně
bych vyšívala celý den! ««

Synové šlechtice se učili
šermovat.

Učednice u tkalce tkaly.

Synové a dcery rolníků přebírali hrách a pšenici.

Student u faráře psal na voskovou destičku.

Vymyslela jsem, jak to dělat rychleji. Nasypala jsem si zrní do dlaně a nejdřív vybrala hrách, pšenice se pak jednoduše nasypala do misky. Bavilo mě to.

Učedník u truhláře se učil pracovat s dřívem.

?

Jaký je podle tebe nejdůležitější rozdíl mezi životem dětí ve středověku a dnes?

- technický pokrok
- možnost volby povolání
- pohodlí

Bylo to megadobré. Já bych to klidně dělal celý dny, celý rok.

5.

**LES
VE STŘEDOVĚKU
A DNES**

5. LES VE STŘEDOVĚKU A DNES

Zahráli jsme si na kupce a bandity. Zvládnou kupci donést zboží na trh a přinést domů peníze, nebo je cestou oloupí? Hru jsme museli opakovat, moc děti bavila.

Kdysi ale v lesích opravdu žili loupežníci a lidé se báli o majetek i o život.

K čemu využíval člověk les ve středověku a jak ho využívá dnes?

Vyberte, co patří ke středověku, co k současnosti, a co platí pro obě doby.

relaxace	žaludy a bukvice	venčení psa
houby	hraní	lov zvěře
šišky		kámen
kondiční běh	dřevo	maliny, jahody a borůvky
med	dřevěné uhlí	pasení zvířat
		bylinky

Čím je les nejdůležitější pro tebe?

JAK SE OBNOVUJE LES?

Od doby Karla IV. už uplynulo více než 600 let.
Takového věku dosáhne jen velmi málo stromů.

Zjisti, kolik let je nejstaršímu stromu v ČR. Kolik lidských životů zažil?

V našem lese tak staré stromy nenajdeš. Jak les nahrazuje staré nebo vykácené stromy? O obnovu lesa se stará člověk, když sází sazenice malých stromků, ale les se umí obnovovat i sám pomocí semenáčků.

Semenáček stromu je rostlinka, která vyklíčila ze semene. První lístky jsou u listnatých stromů jiné, než má dospělý strom. Už podle jejich tvaru můžeš poznat, jaký strom to je.

Poznáš semenáčky?

Přiřaď
jména stromů
k obrázkům:

lípa

smrk

javor

Ověř si správné řešení
(příloha 4.25).

Zjistěte, kde ve vašem lese najdete nejvíc semenáčků stromů.

Porovnejte různá prostředí
(pracovní list příloha 4.23).

Aby se daly výsledky porovnávat, vyměřily děti plochu provázkem. Tak pracují i vědci. Pro měření, vážení nebo počítání musí zajistit v pokusu stejné podmínky.

Jak by se dnes měl les využívat, aby plnil své funkce a přirozeně se obnovoval?

Co bys poradil/a správci lesa?

Vyber možnost vpravo nebo vlevo a zdůvodni, PROČ

kácet v celém lese
vybrané stromy

_____

sázet na jednom místě
stromy jednoho druhu

_____

nechávat v lese ležet
spadlé staré stromy

kácet postupně
vždy kus lesa

_____

sázet na jednom místě
různé druhy stromů

_____

uklízet v lese spadlé
staré stromy

6.

**POZNÁVÁME
HISTORII**

6. POZNÁVÁME HISTORII

Připravte plakát
na jedno z těchto témat.

Středověké město

Společnost
ve středověku
(kdo tu žil)

Život dětí
ve středověku

Jídlo ve
středověku

Říčanský hrad

K přípravě plakátů můžete využít připravené obrázky (příloha 4.30).

Jak by měl plakát vypadat. Zaměřte se na:

- **velikost obrázků**
(jsou poznat z dálky 2 metrů)
- **čitelnost textů**
- **využití většiny plochy**
- **plakát je atraktivní**
(přitahuje pozornost)

Ohodnoťte, jak se vám podařilo kritéria splnit, a napište, co můžete udělat příště lépe.

Při přípravě plakátu o říčanském hradu děti využily vizualizaci (příloha 4.6).

Na závěr děti dostaly pamětní list s pečeti se znakem pánů z Řičan, s listy leknínu.

Příprava pečete z pečetního vosku byla ve třídě složitá, děti si pečetidlo otiskly do samotvrdnoucí hlíny.

?

Víš, k čemu se pečeť používala?

Pečeť chránila obsah dopisů a ověřovala pravost listin.

Dnes se k podobnému účelu používá razítko. Je to jednodušší, ale zase to není taková zábava.

?

Proč je podle tebe dobré poznávat, jak žili lidé dřív?

Loučí se s tebou Jimram, Pán z Říčan.

Pravěk
na vlastní kůži můžeš
se spolužáky zažít
v programu Lovci a sběrači.

ŘÍČANSKO
Regionální
učebnice